

PREČO ČASY ZO SECOND HANDU? KONIEC ČERVENÉHO ČLOVEKA?

Dielo sa venuje skúmaniu fenoménu tzv. homo sovieticus. Zaznamenáva príbehy obyčajných ľudí, ktorí na vlastnej koži prežívali (a prežili) stalinizmus. Neskôr rozpad ZSSR, etnickú nenávisť a rozčarovanie zo súčasnosti... Môžeme skutočne hovoriť o konci červeného človeka? A to aj za hranicami ZSSR? V bývalom komunistickom tábore? Aj na Slovensku, ktoré bolo súčasťou komunistického tábora od r. 1948 do r. 1989? Čo všetko z minulosti zostáva v nás a stáva sa aktérom budúcnosti?

Mladí ľudia, ktorým je inscenácia venovaná, nemajú informácie o totalitných režimoch, o krutosti socialistického režimu. Nemajú skúsenosť s pokrytectvom danej doby. Na sociálnych sieťach fungujú rôzne konšpiračné stránky, ktoré podporujú radikalizmus a extrémizmus, národný socializmus a obhajujú totalitné autokratické režimy. Glorifikujú násilie a vojnu.

V súčasnej dobe z úst vládnych činiteľov často zaznievajú slová o spolenectve a priateľstve s Ruskom. S krajinou, o ktorej vypovedá Svetlana Alexijevič, s tou krajinou, ktorá bezdôvodne napadla Ukrajinu, vyvolala vojnu, kde umierajú tisíce ľudí. S krajinou, ktorá pokračuje v oživovaní myšlienok totalitného ZSSR a komunistickej ideológie.

(...) Keď človek znamenal menej ako hrdzavé železo (Svetlana Alexijevič).

**JE NUTNÉ HOVORIŤ O ZLE, NÁSILÍ A HROZBE,
KTORÁ PRICHÁDZA S PUTINOM.
O TOM, ČO JE (NE)DEMOKRACIA.**

K TÉME

Tvorivá dvojica Horváthová-Pecko sa nestretáva s dielom Svetlany Alexijevič po prvý raz. V SKD Martin inscenovali jej dielo *Vojna nemá ženskú tvár*. V roku 2017 získal Marián Pecko ocenenie Grand Prix festivalu a Cenu diváka Nová dráma/New drama, rovnako Cenu Nadácie Tatra banky za umenie v kategórii DIVADLO za réžiu tejto inscenácie. Inscenácia bola prvou na slovenských javiskách, ktorá si všimla neveriteľné dielo a odkaz spisovateľky Svetlany Alexijevič. Hrala sa dokonca na Medzinárodnom festivale národnej drámy v Bobrujsku, v Bielorusku v r. 2017, kde vyvolala nadšené ovácie publika. (Inscenácia sa odohrala aj keď cez bieloruské hranice nepustili kamión so scénickými dekoráciami, kostýmami, elektronikou, veľkoplošnými obrazovkami, zvukovou a svetelnou technikou. Napriek tomu sa režisér a herecký súbor rozhodli hrať.)

Upozorňujeme divákov*čky, že
v predstavení sa fajčí a používajú
sa expresívne výrazy.

Po organizovanom predstavení pre
mladých ľudí nasleduje diskusia
pod vedením Mgr. Martina Lizoňa
z Katedry slovanských jazykov,
UMB Banská Bystrica.

Redakčne pripravili:
Iveta Škripková a Katarína Krokošová
Design: Veronika Šántová
Foto na plagáte: Anna Nociarová
Vytlačili tlačiarne Brummer s r.o.

BÁBKOVÉ
DIVADLO (63)
NA RAZ CESTI

KULTÚRNA INŠTITÚCIA BANSKOBYSTRICKÉHO
SAMOSPRÁVNÉHO KRAJA

DIVADELNÁ SEZÓNA 2023/24

SVETLANA ALEXIJEVIČ

ČASY ZO
SECONDHANDU.
KONIEC
ČERVENÉHO
ČLOVEKA

DOBRE DIVADLO
DO ZLYCH CIAS

PRE MLADÝCH ĽUDÍ
A DOSPELÝCH

SVETLANA ALEXIJEVIČ

ČASY ZO SECONDHANDU. KONIEC ČERVENÉHO ČLOVEKA

Dobré divadlo do zlých čias

Preklad: Kristína Karabová

Scenár, dramaturgia: Iveta Š.

Hudba: Robert Mankovecký a.h.

Výprava: Pavol Andraško a.h. Marián Pecko

Mediálna spolupráca: Terézia Šusteková

Výroba bábk: Michaela Urbanová

Réžia: Marián Pecko

Premiéra: 15.3. 2024

Po prvýkrát v divadle na Slovensku.

Vyrobili: ateliéry BDNR pod vedením Kataríny

Mažáryovej.

Svetlo: Pavol Bukovina

Videoprojekcia: Samuel Mažáry

Zvuk: Marek Horváth

Technická spolupráca: javisková technika
pod vedením Daniela Chlumeckého.

Hrajú:

Marianna Mackurová

Ivana Kováčová

Terézia Šusteková

Matúš Hollý

Kevin Ivanko

Vo videodokrútkach účinkuje Marianna Ďuranová

ROZHOVOR S MARIÁNOM PECKOM

T. Š. : Prečo ste sa Vy osobne rozhodli inscenovať Alexijevič?

M. P. : S autorkou sa nestretávam po prvý raz. Je to moje druhé stretnutie. Prvýkrát ma veľmi oslovila knihou *Vojna nemá ženskú tvár*, ktorej dramaturgiu sme zinscenovali v Slovenskom komornom divadle v r. 2017. Obdivuhodné pre mňa je to, že autorka sa stáva médiom ľudí, s ktorými sa rozpráva a vydáva o tom silné beletrizované svedectvo. Pre nás v divadle je to podobná šanca, na chvíľu sa stávame ústami týchto ľudí, ľudí z knihy. Rusko je v súčasnosti témou dňa, veľa o tej krajine počujeme v rôznych interpretáciách, respektíve dezinterpretáciách. Preto sme sa rozhodli, že necháme zaznieť hlasy ľudí a ich výpovede z tejto knihy, aby sme sa prostredníctvom autentických príbehov obyčajných ruských/sovietskych ľudí dozvedeli, ako sa žije v Rusku. Chceli by sme byť jedným z kanálov, ktorý sprostredkúva informácie inak ako konšpiračné médiá. Tie sú dnes ľahko dostupné a jednoznačne nemajú dobré ciele. Vedia ľahko ovplyvniť ľudí, ktorí neskúmajú, kto podáva informácie. Mám pocit, že my, na Slovensku, akoby sme stále nechápali o čom je demokracia, čo ukrýva v sebe pojem demokracia. To neznamená, že si robím, čo chcem a hovorím, čo sa mi zachce. Je to v prvom rade rešpekt voči ľudským právam a súčasne zodpovednosť. Zodpovednosť za vlastný život. Zdá sa mi, že sa bojíme pravidiel a hodnôt, ktoré vyžaduje demokracia...

T. Š. : Prečo by mali ľudia prísť na tento titul do divadla?

M.P. : Divadlo patrí k spôsobu života v meste. Myslím si, že ľudia by mali byť zvedaví a mali by sa chcieť dozvedieť o živote druhých ľudí. A kde sa to dá lepšie vidieť a pocítiť, než v divadle? Keď vypovedáme o tých druhých, dozvieme sa veľa aj o sebe.

(krátené, spracované z podcastu, celý rozhovor s Mariánom Peckom si môžete vypočuť, ak načítate QR kód tu.)

ÚRYVKY Z ROZHOVORU SO SVETLANOU ALEXIJEVIČ O KNIHE ČASY ZO SECOND HANDU. KONIEC ČERVENÉHO ČLOVEKA.

N. I. : Neraz si hovorila, že sme ľudia nešťastia a útrap. Nie je to však tak, že kým tak o sebe neprestaneme rozmýšľať, nič sa nezmení?

S. A. : Neviem, ako bude. To, že sme ľudia nešťastia a útrap, vychádza z hlbokej, dávnej ruskej kultúry. Chodí na vidiek a zhovára sa s ľuďmi v hocijakej chalupe – o čom budú hovoriť? Iba o nešťastí. Všetko spočíva v tom, aké sa ľuďom dajú podmienky. U nás sú podmienky také, že buď sa musíš obetovať v mene niečoho, ako to bolo donedávna, alebo ako dnes – žiť zo dňa na deň, prežiť, ako sa len dá. A podmienky predsa musia byť, aspoň podľa mňa, také, aby sme stihali byť ľuďmi – aby sme pochopili, prečo ideme touto cestou... A to je omnoho zložitejšie než nejaký záporný alebo kladný náboj. U nás neexistuje žiadna kultúra šťastia, veselého života. Kultúra lásky. Ďalšia kniha, ktorú budem písať, bude o láske: rozprávanie o láske stoviek ľudí. U ruských spisovateľov či spisovateľiek nedokážem nájsť príbehy o šťastnej láske, všetko sa končí buď smrťou, alebo ničím a zriedkavo manželstvom. My sme taký život nemali, tak odkiaľ by sa mala zviať taká literatúra, také filmy? Útrapy, zápas a vojna – to sú skúsenosti nášho života a umenia. Nemám jednoduché odpovede na tvoje otázky. Ja sama som ustrnula pred tou mnohovrstevnatosťou a polyfóniou života a mám pocit, že tú rievu neriadime my – kam nás to len vyplaví? Mám taký pocit, že – Averincev to povedal pekne – budovali sme mosty ponad rieky nevedomosti, ale ony zmenili koryto. Budúcnosť sa stala úplne nepredvídateľnou...

Interview viedla Natalja Irgunová, kniha, s. 530.

VERBATIM

Členka komisie Nobelovej ceny Sara Danius po vyhlásení výsledkov povedala, že čítať knihy tejto bieloruskej spisovateľky je emotívny zážitok. „Svetlana Alexijevič píše o historických udalostiach, no tie samy o sebe nie sú dôležité,“ citoval Danius denník SME. Dodala, že historické udalosti sú pre spisovateľku len zámienkou na to, aby skúmala a opisovala životy konkrétnych osôb.

Pri analýzach jej diel sa spomína literárna a divadelná metóda *verbatim*.

Termín *verbatim* pochádza z latinčiny a siaha do 15. storočia. Používal sa pri súdnych procesoch. Znamená zapísané slovo od slova, doslovné. Tento pojem v divadle po prvý raz zadefinoval divadelný a filmový vedec Derek Paget v roku 1987. A rozvoj metódy *verbatim* súvisí s anglickým a americkým prostredím. Parafrázujeme, je to forma divadla založená na nahrávaní a následne prepisovaní rozhovoru s „obyčajnými ľuďmi“, ktorý sa odohráva s cieľom skúmať istý obsah, tému, kontext z iného ako oficiálneho pohľadu. Z pohľadu bežných ľudí. Tento text bol obyčajne spracovaný divadlom a hraný hercami, ktorí ho predtým zhromaždili... V strednej a východnej Európe sa táto metóda ujala až koncom druhého milénia a spája sa predovšetkým s moskovským divadlom Teatr.doc. Metódu však využívali a využívajú v súčasnosti aj iné divadelné zoskupenia a je pomerne rozšírenou už aj v česko-slovenskom prostredí. Niekedy sa zvykne označovať aj ako dokumentárne divadlo. S dokumentárnym divadlom sú v oblasti divadla spojené mená ako Bertolt Brecht, Erwin Piscator, Peter Weiss a iní*iné.

(zdroje: Terézia Stachová, bakalárska práca *Škála prístupov ku spracovaniu dokumentárneho materiálu v divadle*, Romana Štorková Maliti *Politikum a privatum, o podobách ruskej dokumentárnej drámy*. V prípade hlbšieho záujmu o dokumentárne divadlo odporúčame štúdiu Dagmar Podmakovej *Dva svety dokumentárneho divadla* dostupnú online:)

SVETLANA ALEXIJEVIČ

Svetlana Alexijevič (1948), bieloruská novinárka a spisovateľka, laureátka Nobelovej ceny za literatúru 2015.

V r. 2000 emigrovala z Bieloruska. Žila v Paríži, Göteborgu a Berlíne. V roku 2013 sa opäť vrátila do Minska a v roku 2017 vystúpila z ruského PEN klubu¹. Vo svojich dielach píše o udalostiach, ktoré sú v ruskej histórii opomínané a vytláčané: o účasti žien v druhej svetovej vojne, o vojnových osudoch detí či každodennom živote po úpadku komunizmu. Je držiteľkou mnohých ocenení, medzi inými Peace Prize of the German Book Trade, Prix Médicis essai, Leipziger Book Prize on European Understanding, Ceny Andreja Siňavského, Angelus, a je dvojnásobnou laureátkou Ceny Ryszarda Kapuścińskiego za literárnu reportáž. Päť kníh Svetlany Alexijevič

vydalo vydavateľstvo Absynt: *Vojna nemá ženskú tvár* (2015) o osudoch žien vo Veľkej vlasteneckej vojne, *Časy zo second handu. Koniec červeného človeka* (2016) o homo sovieticus, ktorý svoj sovietsky pas ešte stále uchováva ako najcennejšiu relikviu, knihu *Zinkoví chlapi* (2016), desivý obraz sovietskej invázie do Afganistanu v rokoch 1979 – 1989 a knihu *Černobyľská modlitba* (2017), ktorá podáva nelútostné svedectvo o najväčšej európskej jadrovej apokalypse z 26. apríla 1986. Kniha *Poslední svedkovia* (2018) o detskom pohľade na vojnu je záverom hrôzostrašnej pentológie Svetlany Alexijevič, v ktorej zaznievajú tisíce zlomených hlasov.

Autorkine diela sú špecifické tým, že vychádzajú z rozhovorov s rôznymi ľuďmi a zameriavajú sa na ľudské osudy v konkrétnych historických obdobiach. Alexijevič sa uplynulých 30 až 40 rokov venovala sovietskej a postsovietskej ére – ženám a mužom, čo prežili tragédiu v Černobyle, sovietsko-afgánsku vojnu či pád Sovietskeho zväzu.

(...) „*Tridsať rokov som bola kronikárkou tohto človeka, homo sovieticus. Aj ja som bola jeho súčasťou. Definitívne som to zo seba dostala v Afganistane. Dovtedy som si myslela, že môže existovať nejaký socializmus s ľudskou tvárou, ako o tom rozprával napríklad Dubček,*“ povedala v rozhovore pre české Hospodárske noviny.

Svetlana Alexijevič je v poradí štrnástou spisovateľkou, ktorá od roku 1901 získala Nobelovu cenu za literatúru. Švédsku kráľovskú akadémiu vied ju ocenila za „polyfonické diela, ktoré sú svedectvom o utrpení a odvahe našej doby“. Jej knihy boli preložené do 30 jazykov a inscenované na mnohých scénach v európskych divadlách.

(zdroje: www.absynt.sk, www.aspekt.sk, www.pravda.sk)

1. Príčinou vystúpenia bolo vylúčenie ruského novinára Sergeja Parchomenka z PEN Klubu, lebo požiadal prezidenta Putina o omilostenie ruského režiséra Olega Sencova, ktorý bol obvinený z extrémizmu. Následne novinára vylúčili z PenKlubu. Na jeho obranu vystúpilo vtedy viacero spisovateľov*liek z ruského PEN klubu.